

Designing a cultural citizenship model based on cultural rights in a smart city

Abstract

In recent years, the issues of urban management have become more and more important and the country's officials are looking for strategies to create culture and citizenship rights to expand cultural citizens in cities. Given the importance of citizenship rights and the culture of any society in its security and growth, attention to this issue with regard to today's smart cities must be achieved in a new way. Due to the gaps in this area and the limitations of previous research, so the present study was conducted with the aim of designing a model of cultural citizenship based on cultural rights in the smart city. This research is of qualitative type and is development-applied in terms of purpose and descriptive-survey in terms of nature and form of implementation. The statistical population of the study includes all professors and faculty members of the Azad and Government Universities and elites in the field of urban management, information and communication technology in Tehran province. Data collection tools included semi-structured interviews and coding and data theory theory method were used to analyze specialized interviews. Based on the findings, a model of factors affecting cultural citizenship based on cultural rights in the smart city was designed. The results indicate that this model has ۶ main dimensions including causal conditions (lack of urban development, cultural stagnation and cultural diversity, socio-political problems, etc.), intervenors (media and networks, infrastructure, beliefs and etc.), Background conditions (managerial factors, environmental factors, legal and legal factors, etc.), central categories (unity and participation, urban development, fulfillment of cultural citizenship duties, etc.), strategies (public education of citizenship duties, creation Database and information, communication management and implementation of cultural rights, etc.) and consequences (obvious macro consequences, individual consequences and socio-political consequences, etc.) are determined. Finally, practical suggestions were presented based on the research results.

Keywords: Cultural Citizenship, Cultural Rights, Smart City,, Grounded Theory, Structural Equation Modeling.

طراحی الگوی شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند

محسن شجاعی^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۶/۲۱

عباسعلی قیومی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۱۰

عطاالله ابطی^۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف طراحی الگوی شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند انجام شده است. این پژوهش از نوع کیفی بوده و از لحاظ هدف توسعه‌ای-کاربردی است و از لحاظ ماهیت و شکل اجراء به صورت توصیفی-پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه اساتید و اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد و دولتی و نخبگان حوزه مدیریت شهری، فناوری اطلاعات و ارتباطات در استان تهران است و نمونه‌گیری با استفاده از روش گلوله‌برفی صورت گرفت و در نهایت با ۱۹ مصاحبه اشباع نظری رخ داد. ابزار گردآوری داده‌ها شامل مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بوده و جهت تحلیل مصاحبه‌های تخصصی از کدگذاری و روش تئوری داده بنیاد استفاده شد. بر اساس یافته‌ها، الگوی عوامل موثر بر شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند، طراحی شد. نتایج حاکی از آن است که این مدل دارای ۶ بعد اصلی شامل شرایط علی (عدم توسعه شهری، رکود فرهنگی و تنوع فرهنگی، مشکلات سیاسی-اجتماعی و...)، مداخله‌گرها (رسانه‌ها و شبکه‌ها، زیرساخت‌ها، باورها و اعتقادات و...)، شرایط زمینه‌ای (عوامل مدیریتی، عوامل محیطی، عوامل قانونی و حقوقی و...)، مقوله محوری (وحدت و مشارکت، توسعه شهری، تحقق وظایف شهروندی فرهنگی و...)، راهبردها (آموزش عمومی وظایف شهروندی، ایجاد پایگاه داده و اطلاعات، مدیریت ارتباط و اجرای حقوق فرهنگی و...) و پیامدها (پیامدهای مشهود کلان، پیامدهای فردی و پیامدهای سیاسی-اجتماعی و...) تعیین شده است. در نهایت نیز پیشنهادهایی کاربردی بر اساس نتایج پژوهش ارائه گردید.

کلمات کلیدی: شهروندی فرهنگی، حقوق فرهنگی، شهر هوشمند، تئوری داده بنیاد، مدلسازی معادلات ساختاری.

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

^۲ دانشیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

^۳ دانشیار گروه مدیریت رسانه و فرهنگی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۱. مقدمه

در سال‌های اخیر، مفهوم شهرهای هوشمند^۱ در میان سیاست‌گذاران در جهان شتاب گرفته است. علاوه بر این، شهرهای هوشمند مطمئناً به دوره الگوریتمی گذار از مقررات محافظت از داده‌های عمومی (GDPR) رسیده‌اند (زاریکی و همکاران^۲، ۲۰۲۲)، جایی که می‌توان یک شهر واقعاً هوشمند در جهان ایجاد کرد، و در آن شهروندان می‌توانند با بی‌هویتی نسبی حرکت کنند و فقط در صورت لزوم شناسایی شوند و تحت شرایطی که امکان کنترل قابل توجهی بر آنچه را می‌توان با داده‌های خود انجام دهند، فراهم می‌کند (شورانگیز و همکاران، ۱۴۰۰). مدیران و مسئولین برای پیاده‌سازی موفق این سناریو در مکالمات مشترک و مستمر با گروه‌های متنوع و متعددی از ذینفعان شهر-منطقه شرکت کنند و همچنین زیر ساخت‌های یک نسل از فناوری‌های هوشمند از لحاظ فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی ایجاد کنند (احمدپور و همکاران، ۱۳۹۷). علاوه بر این، نمایندگان شهر باید به همان اندازه آماده باشند تا خطرات و آسیب‌پذیری‌های مرتبط با سیاست فنی داده‌ها و عدم انطباق دموکراتیک فرهنگ، اقتصاد، سیاست روند هوشمندسازی شهرها را حل کنند (هارتاوان و همکاران^۳، ۲۰۲۰).

با این حال، عدم آمادگی لازم برای چنین سناریوی پیچیده فنی-سیاسی و اجتماعی، و عدم طراحی چارچوب سیاست توسط مسئولین، صریحاً شهرها و نمایندگان آن‌ها را تشویق می‌کند تا بدون در نظر گرفتن عمیق و بررسی عناصر زمینه‌ای بیشتر و نیز عواقب آن که منحصر به فرد هستند، باعث بروز مشکلاتی می‌شود. و معمولاً عدم سازگاری و مقیاس‌پذیری مداخلات شهری پیش‌بینی نشده‌ای را بوجود می‌آورد (یگیکانلار و همکاران^۴، ۲۰۲۱). یکی از چالش‌های پیش روی هوشمندسازی شهرها، مسائل فرهنگی مربوط امور شهروندی است. تحقیقات زیادی نشان داده که حتی تحصیل کرده‌ترین کاربران خدمات شهر هوشمند، یعنی کسانی که احتمالاً بیشتر از آن‌ها آگاهی دارند و به مهارت‌های استفاده موثر از این خدمات مجهز هستند، نگرانی‌های بسیار جدی راجع به ابزار، ایمنی، دسترسی و کارایی آن خدمات نشان می‌دهد و حقوق شهروندی خود را در خطر می‌بیند (پورجوان، ۱۳۹۸). از طرف دیگر نداشتن مسئول و سازمان مشخص اداری و مدیریتی در حوزه هوشمندسازی شهرها و فرهنگ‌سازی در این مورد نیز یکی از چالش‌های موجود است. نبود ارگان یا نهاد خاصی که در پی فراهم کردن زیرساخت‌های فرهنگی، فنی و حقوقی برای شهروندان باشد (جعفری، ۱۴۰۱) روند هوشمندسازی شهرها را با مشکل مواجه کرده است. همچنین اجرایی شدن شهر هوشمند منوط به فرهنگ‌سازی و اجرای مباحث و ضوابط لازم برای فرهنگ‌سازی در بین شهروندان است تا بتوان اصولی مربوط به شهروند فرهنگی و حقوق شهروندی را برای شهروندان تشریح کرد. چراکه مباحث تحول دیجیتال در شهرداری‌ها نیازمند ارتقاء فرهنگ جامعه شهری و توجه به این مبحث در ساختار اداری شهر بوده که در این حوزه با چالش بزرگی روبه‌رو هستیم (شورانگیز و همکاران، ۱۴۰۰).

جامعه ایران نیز از جمله جوامعی است که دارای تنوع قومی (کرد، لر، بلوچ، فارس، ترک، گیلک و...)، تنوع مذهبی (اسلام، یهود، زرتشت، مسیحی و...) و تنوع زبانی (فارسی، ترکی، کردی...) است. این گروه‌های فرهنگی، قومی

^۱ Smart City

^۲ Zarycki et al

^۳ Hartawan et al

^۴ Yigitcanlar et al

و زبانی متنوع با یکدیگر در فرهنگ، آداب و رسوم، زبان، دین و مذهب دارای تفاوت‌هایی هستند و برای آنکه بتوانند به صورت مسالمت آمیز در کنار یکدیگر زندگی کنند باید از تعصب و قوم‌مداری دوری و به سمت نسبی‌گرایی فرهنگی حرکت کنند، لذا باید تفاوت‌ها و شباهت‌های یکدیگر را بشناسند و در جهت رشد روابط بین فرهنگی و بین قومی تلاش کنند (رضادوست و همکاران، ۱۴۰۰). در نتیجه آگاهی شهروندان از وجود تفاوت‌های فرهنگی و پذیرش این تفاوت‌ها از سوی آنان برای حفظ یکپارچگی جامعه می‌تواند موثر باشد. در جامعه امروز انتظار می‌رود شهروندانی که در اکثریت هستند و شهروندانی که در گروه‌های اقلیت فرهنگی قرار دارند، ضمن آگاهی از حقوقشان به حقوق یکدیگر احترام گذارند (میرعبدالعظیم زاده و همکاران، ۱۳۹۵)، به تکالیفی که در جامعه دارند متعهد بوده و به مشارکت در جامعه تمایل داشته باشند و در هنگام توزیع امکانات و تصویب قوانین و اجرای آن و تمایل برای انجام تعهدات شان در جامعه حقی برابر برای همگان قائل شوند (صادقی و همکاران، ۱۳۹۸). بنابراین برای مطالعه حقوق فرهنگی^۱ شهروندان از مفهوم شهروندی فرهنگی^۲ استفاده می‌شود (نیکولیک^۳، ۲۰۲۱). شهروندی فرهنگی مجموعه‌ای از ارزش‌ها، نگرش‌ها، قوانین مشترک بنیادی است که در بردارنده احساس تعلق، تعهد و احترام است فرهنگ شهروندی که بهتر است به آن فعالیت (فعال بودن) و تعهد شهروندی گفته شود (هرمس^۴، ۲۰۲۲). با توجه به اینکه، جامعه مورد مطالعه دارای تنوع فرهنگی و قومی است و از گروه‌های قومی برخوردار برخوردار است و بزرگترین مشکل شهروندی و شهرنشینی در ایران، سرعت بسیار بالایی بوده است که در شکل‌گیری شهرها داشته است. از آنجا که در ایران، تجدد و مدرنیته عمدتاً در قالب شهر و شهرنشینی فهمیده می‌شود در طول بیش از نیم قرن تمام تلاش‌ها به کار گرفته شد که بافت‌های عشایری و روستایی به سود بافت‌های شهری ویران شوند، بنابراین این اتفاق پیچیدگی‌ها و موانع رشد فرهنگ شهروندی را چند برابر کرده است. زیرا از سویی روستاییانی که تا چندی پیش در روستا زندگی می‌کردند، امروز به دلیل تغییر زیستگاه شان خود را شهری می‌دانند و از سوی دیگر ساز و کار زندگی شهری در مفهوم اخص کلمه به آنان آموخته نشده است (محمدی، ۱۳۹۸). لذا مهمترین دلایل ضرورت انجام این پژوهش عبارتند از: تبیین مسئولیت‌های متقابل مدیریت شهری و شهروندان، تبیین ارتباط بین حقوق فرهنگی شهروندان و پدیده شهروندی فرهنگی، تدوین قانون جدید و به روز کردن قوانین، نیاز همه جوامع، تعارض، تغایر و تکثر در مواد قانونی موجود در خصوص حقوق شهروندی، تبیین چالش‌های حقوقی قوانین و مقررات شهرداری. بررسی پیشینه این حوزه حاکی از آن است که پژوهش‌های بسیار محدودی در حوزه شهروندی فرهنگی و خصوصاً در شهر هوشمند انجام شده است. با توجه به اهمیت این موضوع و پژوهش‌های اندکی که در این زمینه انجام گرفته است و شکاف‌های پژوهشی فراوان موجود، پژوهش حاضر با هدف طراحی الگوی شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند انجام گرفته است. در پایان نیز برای رشد شهروندی فرهنگی در شهر هوشمند راه‌حل‌ها و توصیه‌هایی برای سیاست‌گذاران و مسئولین مدیریت شهری در کشور ارائه شده است. بنابراین، سوال اصلی که پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به آن است، عبارت است از:

^۱ Cultural Rights

^۲ Cultural Citizenship

^۳ Nikolić

^۴ Hermes

- الگوی شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند چگونه است؟

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۲-۱. شهروندی فرهنگی

پژوهشگران برای بررسی حقوق فرهنگی مردم یک جامعه، از مفهوم شهروندی فرهنگی استفاده می‌کنند. بر این اساس با توجه به تفاوت‌های قومی، نژادی و گروهی در سرتاسر جهان، شاهد آن هستیم که هر ملتی سنت‌های فرهنگی، قومی و زبانی خود را با در نظر گرفتن مسئله جهانی شدن مورد توجه و حفظ قرار می‌دهند. چنین پاسداشتی در راستای تقویت هویت فرهنگی و شهروندی فرهنگی باعث طرح مطالعات اجتماعی و فرهنگی در چند دهه اخیر از جمله ایران در زمینه ابعاد شهروندی شده است (کرمانی نژاد، ۲۰۲۱). جامعه ایران نیز از جمله جوامعی است که دارای تنوع قومی، تنوع مذهبی و تنوع زبانی است. این گروه‌های فرهنگی، قومی و زبانی متنوع با یکدیگر در فرهنگ، آداب و رسوم، زبان، دین و مذهب دارای تفاوت‌هایی هستند و برای آن که بتوانند به صورت مسالمت آمیز در کنار یکدیگر زندگی کنند باید از تعصب و قوم‌مداری دوری و به سمت نسبی‌گرایی فرهنگی حرکت کنند، لذا باید تفاوت‌ها و شباهت‌های یکدیگر را بشناسند و در جهت رشد روابط بین فرهنگی و بین قومی تلاش کنند (بخارایی، ۱۳۹۶). در نتیجه آگاهی شهروندان از وجود تفاوت‌های فرهنگی و پذیرش این تفاوت‌ها از سوی آنان برای حفظ یکپارچگی جامعه می‌تواند مفید باشد (خلیلی، ۱۳۹۶).

در جامعه امروز انتظار می‌رود شهروندانی که در اکثریت هستند و شهروندانی که در گروه‌های اقلیت فرهنگی قرار دارند، ضمن آگاهی از حقوقشان به حقوق یکدیگر احترام گذارند، به تکالیفی که در جامعه دارند متعهد بوده و به مشارکت در جامعه تمایل داشته باشند و در هنگام توزیع امکانات و تصویب قوانین و اجرای آن و تمایل برای انجام تعهدات شان در جامعه حقی برابر برای همگان قائل شوند (زاریکی و همکاران، ۲۰۲۲). شهروندی فرهنگی مجموعه‌ای از ارزش‌ها، نگرش‌ها، قوانین، ارزش‌های بنیادی است که در بردارنده احساس تعلق، تعهد و احترام است. فرهنگ شهروندی که بهتر است به آن فعالیت (فعال بودن) و تعهد شهروندی گفته شود، یک مفهوم نه تنها اشاره به یادگیری زندگی جمعی دارد، بلکه شامل کسب ارزش‌ها، نگرش‌ها، مهارت‌ها و وفاداری به تعهدات شهروندی است که گاه با نام شهروند دموکراتیک نیز شناخته شده است (صادقی و همکاران، ۱۳۹۸).

مفهوم شهروندی اگرچه مفهومی پرسابقه در تاریخ اندیشه‌ی سیاسی است؛ اما با ظهور مدرنیته و تحولات عظیم سیاسی- اجتماعی و صنعتی در غرب و حوادث مهمی هم چون انقلاب فرانسه، مفهوم مدرن شهروندی در محوریت اندیشه سیاسی غرب قرار گرفت. از اواخر قرن بیستم با ظهور مسایل و موضوعات جدیدی هم چون مهاجرت، جهانی شدن، فمینیسم و جنبش‌های جدید هویت طلب، انگاره مدرن شهروندی لیبرال به پرسش و چالش گرفته شد (بخارایی و همکاران، ۱۳۹۶). یکی از آلترناتیوهای ارایه شده برای نظریه‌ی شهروندی لیبرال، نظریه چند فرهنگ‌گرایی بوده است که بیشتر از سوی ویلکیملیکا، فیلسوف سیاسی کانادایی مطرح شده است (هرمس، ۲۰۲۲). معنای دیگر شهروندی فرهنگی، توجه به عامه مردم و در نظر گرفتن معنایی همه شمول از فرهنگ نه محدود کردن آن تنها به فرهنگ نخبگان است. بعد دیگر شهروندی فرهنگی، حق گفتگو یا حق ارتباط

است. نهایتاً می‌توان گفت شهروندی فرهنگی مفهومی است که بر تفاوت‌های فرهنگی و غنیمت شمردن این تفاوت‌ها تأکید می‌نماید ضمن این که به هنجارهای برتر ملی نیز احترام گذاشته می‌شود (کرمانی نژاد، ۲۰۲۱). از این رو، تفاوت‌ها به عنوان یک فرصت تلقی می‌شوند نه به عنوان تهدید. شهروند فرهنگی بر نقش تضاد و تعارض در شکل‌گیری فرهنگ جدید و اشکال سیاسی جدید تأکید دارد. همچنین مفهوم شهروندی فرهنگی تحت تأثیر ساختمان ذهنی و گرایش‌های فرهنگی افراد جامعه است (محمدی، ۱۳۹۸).

۲-۲. شهر هوشمند

شهر هوشمند در سال‌های اخیر، شکل جدیدی از توسعه‌ی زندگی را نمایان کرده و به عنوان یک رویکرد موثر برای رسیدن به مدیریت بهتر شهری مطرح شده است. از نظر مفهومی، در این نوع شهرها اثرات متقابل بین تکنولوژی‌های نو، سازماندهی‌های جدید و سیاست‌های نوین سازنده‌ی شهرهای هوشمند به صورت سیستم اجتماعی و فنی مجتمع شده‌اند (احمدپور و همکاران، ۱۳۹۷). هدف شهر هوشمند، تحقق بخشیدن به یکپارچگی خدمات شهری، کسب و کار، حمل و نقل، آب، انرژی و سایر زیرسیستم‌های شهری از طریق ترکیب و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از طریق فناوری اطلاعات و ارتباطات است (هارتاوان و همکاران، ۲۰۲۰). با شکوفایی و رشد اینترنت اشیا، شهر هوشمند به یک پارادایم نوظهور تبدیل شده است که شامل سنجش همه‌جا حاضر، زیرساختارهای شبکه‌ای ناهمگن و سیستم‌های کنترل و پردازش اطلاعات هوشمند است. یک شهر هوشمند می‌تواند نیای فیزیکی را در زمان واقعی نظارت کند و سرویس‌های هوشمندی برای ساکنان محلی و مسافران ارائه کند سرویس‌ها و خدماتی چون حمل و نقل، بهداشت و درمان، محیط، سرگرمی و انرژی (پورجوان، ۱۳۹۸). با این حال، نگرانی‌هایی در مورد امنیت و حفظ حریم خصوصی و مسائل فرهنگی در حقوق شهروندان وجود می‌آیند. زیرا برنامه‌های کاربردی شهر هوشمند نه تنها طیف گسترده‌ای از اطلاعات حساس به حریم خصوصی را برای مردم و محافل اجتماعی جمع‌آوری می‌کنند، بلکه امکانات شهر را کنترل می‌کنند و زندگی مردم را تحت تأثیر قرار می‌دهند (کیریمتات و همکاران، ۲۰۲۰).

بطور کلی، شهر هوشمند، شهری است بر اساس فناوری اطلاعات و ارتباطات از راه دور (ICT) که سعی دارد ضمن دگرگون کردن شیوه‌های زیست و فعالیت، پاسخگوی نیازهای شهروندان از طریق برنامه‌ریزی، طراحی، توسعه و نوسازی جوامع برای ترقی دادن حس مکانی حفظ منابع طبیعی و فرهنگی، توزیع عادلانه هزینه‌ها و مزایای توسعه، افزایش یکپارچگی اکولوژیکی در دوره‌های کوتاه و بلندمدت و نیز افزایش کیفیت زندگی از طریق توسعه دامنه‌های گزینه‌های حمل و نقل، اشتغال و مسکن به روش معتبر مالی به نحو مطلوب باشد (شورانگیز و همکاران، ۱۴۰۰). در واقع، "شهر هوشمند" واقعیتی است که با توجه به گسترش روزافزون تکنولوژی اطلاعات در شهر، و در راستای پاسخگویی به نیازهای جدید شهروندان به اطلاعات و امکانات سخت افزاری و نرم افزاری در زندگی شهری آنان، پا به عرصه حضور می‌گذارد (احمدپور و همکاران، ۱۳۹۷). بطور کلی از شاخص‌های مردم هوشمند (سرمایه انسانی و اجتماعی)، تحرک هوشمند (حمل و نقل و فناوری ارتباطات و اطلاعات)، زندگی هوشمند (کیفیت زندگی)، اقتصاد هوشمند (رقابت پذیری)، حکمروایی هوشمند (مشارکت) و محیط هوشمند (منابع طبیعی) جهت اندازه‌گیری شهر هوشمند استفاده می‌شود (بیگیتکانلار و همکاران، ۲۰۲۱).

۳-۲. حقوق شهروندی و شهر هوشمند

مفهوم شهر هوشمند از زمان پیدایش، مورد انتقاد مداوم در رابطه با چگونگی رفتار و پذیرش شهروندان قرار گرفته است. رویکرد راه حل فناوری اشکال تکنوکراتیک حکمرانی را وضع می‌کند و شیوه حکومت را تغییر می‌دهد. زیرا در اینگونه موارد اولویت ارزش‌ها و سرمایه‌گذاری‌های منافع شخصی است (پورجوان، ۱۳۹۸). حمل و نقل‌ها در موارد خاص تقویت می‌شود. برخی از نگرانی‌های اخلاقی مربوط به نظارت، پیش‌بینی، مرتب‌سازی اجتماعی و تغییر رفتار و فرهنگ شهروندان را ایجاد می‌کند. و به طور بالقوه آسیب‌پذیری‌های امنیتی را در زیرساخت‌های مهم مربوط به شهروندان ایجاد می‌کند (هارتاوان و همکاران، ۲۰۲۰).

همانطور که موج جدیدی از تحقیقات استدلال کرده است، وقتی شهر هوشمند واقعی شکل می‌گیرد، اغلب این کار را با روش‌های مقاوم‌سازی و تکه تکه انجام می‌دهد. این تعجب‌آور نیست با توجه به اینکه این ابتکارات و استراتژی‌ها باید متناسب با زمینه‌های مختلف فضایی، فرهنگی و سیاسی شهر میزبان باشد، که به نوبه خود تأثیرات عمده‌ای بر آنچه حقوق فرهنگی شهروندان در عمل به نظر می‌رسد دارند (کابرا و همکاران^۱، ۲۰۲۰). به عنوان مثال، با مطالعه توسعه هوشمندی در شهرهای جاکارتا و سورابایا در اندونزی، جایی که غیررسمی بودن یکی از ویژگی‌های تعیین‌کننده برنامه ریزی شهری و زندگی است، می‌توانیم دریابیم که ابتکارات هوشمندانه به روشی فی‌البداهه ترویج می‌شود زیرا مدل‌های توسعه یافته در کشورهای غربی برای شهرهای اقتصادهای در حال ظهور سازگار است. در حالی که در ریودوژانیرو، برزیل، فناوری‌های رسانه‌ای فضایی به طور فعال در تلاشند تا بر غیررسمی بودن در فاولاس غلبه کنند و این قلمرو را به عنوان خوانا و محاسبه شده، ادغام کنند و بنابراین آن را در عملیات اقتصادی پایتخت قرار دهند (بیگیتکانلار و همکاران، ۲۰۲۱). اما هیچکدام از آن‌ها حقوق شهروندان را به عنوان اولویت اصلی در نظر نگرفتند (دوگارد و همکاران^۲، ۲۰۲۲). در واقع باید هنگام اتخاذ استراتژی برای هوشمندسازی شهر، سوالات زیر پرسیده شود:

- شهروندان در شهرهای هوشمند چگونه طراحی و مفهوم‌سازی می‌شوند؟
- انتظار می‌رود شهروندان چگونه در شهر هوشمند عمل کنند و شرکت کنند؟
- فضای عمومی و مشاغل شهری چگونه در شهر هوشمند طراحی و تنظیم می‌شود؟
- پیامدهای اخلاقی رویکردها و سیستم‌های شهر هوشمند چیست؟
- بی‌عدالتی‌ها تا چه اندازه در سیستم‌ها، زیرساخت‌ها و خدمات شهری جاسازی شده است و در روش‌های محاسباتی آن‌ها لحاظ می‌شود؟
- چه سیستم‌ها و ساختارهای نابرابری در شهرسازی هوشمند (دوباره) تولید می‌شوند؟
- تا چه اندازه اشکال طبقاتی، نژادپرستی، مردسالاری، ناهماهنگی، و تفاوت‌های فرهنگی در رفتار شهروندان ایجاد می‌شود؟

۴-۲. پیشینه پژوهش

^۱ Cabrera

^۲ Dugard

رضا دوست و طوافی (۱۴۰۰) پژوهشی را با هدف بررسی رابطه میان دو متغیر شهروندی فرهنگی و فرهنگ شهروندی با سبک زندگی سلامت زیست محیطی در بین شهروندان ۱۸-۷۰ سال ساکن در شهرهای ملایر، همدان و نهاوند انجام دادند. نتایج نشان از معنادار بودن رابطه بین فرهنگ شهروندی (۰/۲۶) و شهروندی فرهنگی (۰/۳۱) با سبک زندگی سلامت زیست محیطی دارد. نتایج رگرسیونی حاکی از آن است که از بین متغیرهای مستقل ابعاد فرهنگ شهروندی (تمایل به انجام تعهدات شهروندی و آگاهی از حقوق شهروندی) و ابعاد شهروندی فرهنگی (پذیرش تنوعات فرهنگی و گرایش‌ها فرهنگی)، متغیرهای پذیرش تنوعات فرهنگی با مقدار بتای (۰/۳۹)، انجام تعهدات شهروندی (۰/۳۶)، بیشترین سهم را در تبیین متغیر وابسته داشته‌اند.

خان محمدی هزاوه و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی را با هدف ارائه مدلی از فرهنگ شهروندی بر اساس اصول اسلامی- ایرانی انجام دادند. مدلی از فرهنگ شهروندی مبتنی بر اصول اسلامی- ایرانی ارائه شده است که شامل سه بعد با رعایت مسائل حقوقی، وظایف و ارزش‌های شهروندی با ۱۳ مولفه اصلی است. صادقی دستک و همکاران (۱۳۹۸) پژوهشی با هدف شناسایی عوامل موثر بر رفتار شهروندی فرهنگی‌کارکنان در میان کارکنان سازمان تامین اجتماعی استان تهران انجام دادند. نتایج جزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرای، سازگاری، روان‌رنجورخویی، تجربه‌پذیری، وظیفه‌شناسی بر رفتار شهروندی فرهنگی تاثیر مستقیم و معناداری دارند.

بخارایی و همکاران (۱۳۹۶) مطالعه‌ای با هدف تحلیل جامعه‌شناختی وضعیت شهروندی فرهنگی در شهر تنکابن و مطالعه عوامل تاثیرگذاری همچون سرمایه فرهنگی و فرهنگ شهروندی بر شهروندی فرهنگی انجام دادند. نتایج نشان می‌دهد شهروندان از سرمایه فرهنگی و فرهنگ شهروندی بالایی برخوردارند به عبارت دیگر در فرهنگ شهروندی تمایل شهروندان برای انجام تعهدات آن بیشتر از میزان آگاهی از حقوقی است که دارند. طبن نتایج فرضیه‌های موجود، افزایش در سرمایه فرهنگی شهروندان بر میزان فرهنگ شهروندی افراد تاثیرگذار بوده و فرهنگ شهروندی که شامل آگاهی از حقوق و تمایل برای انجام تعهدات شهروندی است بر متغیر وابسته شهروندی فرهنگی تأثیر مستقیم داشته‌اند.

فرجی و همکاران (۲۰۲۱) تحقیقی با هدف شناخت تأثیرات هوش فرهنگی و حکمرانی هوشمندانه در شهرهای هوشمند چندفرهنگی انجام دادند. نتایج نشان می‌دهد که در سناریوی اول، حکمرانی هوشمندانه و مدیریت فرهنگ شهروندی محقق نشده است. در سناریوی دوم، این به نوعی تحقق یافته است و در نهایت در سناریوی سوم، مدیریت هوشمندانه و مدیریت فرهنگ شهری به طور مناسب حاصل می‌شود.

کاردلو و کیتچین (۲۰۱۹) در پژوهش خود ایده‌های نئولیبرالی که مشارکت و شهروندی در شهر هوشمند و سازوکارهای تکثیر آن‌ها در سطح اروپا است، به ویژه با تمرکز بر کار مشارکت نوآوری اروپا برای شهرها و جوامع هوشمند، را بررسی کردند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که اگر شهرهای هوشمند واقعاً "متمرکز بر حقوق شهروندان" شوند، باید برداشت متفاوتی از حقوق شهروندی در شهر هوشمند به کار گرفته شود، تفکری که امکان تغییر قدرت موثر را فراهم می‌کند و ریشه در حق شهر، استحقاقات، اجتماع، مشارکت، عوام و ایده‌آل‌های فراتر از بازار دارد.

کیتچن و همکاران (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای به بررسی شهر هوشمند ارائه ایده‌آل‌های آن از دیدگاه مهم علوم اجتماعی می‌پردازد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بحث در مورد عدالت اجتماعی و شهر هوشمند یک چالش بزرگ

است. از طرفی، مفهوم "حق داشتن شهر هوشمند" و چگونگی استفاده از این ویژگی برای بازآفرینی حقوق شهروندان و شهر هوشمند به روش‌های رهایی بخش و توانمندسازی بستگی دارد.

۳. روش تحقیق

روش‌شناسی بر اساس هدف موردنظر پژوهش تعیین می‌گردد (منصوری موید و همکاران، ۱۳۹۹؛ قاسمیان و همکاران، ۱۳۹۷). پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی-توسعه‌ای بوده و بصورت کیفی انجام شده است. این پژوهش از نوع اکتشافی است و با استفاده از ابزار مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام شده و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از روش تئوری داده بنیاد و بر اساس نظر اشتراوس و کوربین (۱۹۹۸) استفاده شده است (آقایی و همکاران، ۲۰۲۱). جامعه آماری شامل کلیه اساتید و اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد و دولتی و نخبگان حوزه مدیریت شهری، فناوری اطلاعات و ارتباطات در استان تهران بوده است. نمونه‌گیری از نوع گلوله برفی می‌باشد و حجم نمونه نیز، بررسی تا حد اشباع نظری بوده است؛ لذا، پس از مصاحبه با ۱۹ نفر، پاسخ‌ها به حد اشباع نظری رسید. برای سنجش روایی و اعتبار از معیارهای قابلیت اعتبار، انتقال، تاییدپذیری و اطمینان و همچنین ضریب هولستی^۱ استفاده گردید (صاحبی و همکاران، ۲۰۲۲).

فرآیند روش تئوری داده بنیاد متفاوت از سایر روش‌هایی است که در صدد تست یک فرضیه فرموله شده توسط محقق هستند (قاسمیان صاحبی و همکاران، ۱۴۰۰). در این روش، شکل‌گیری تئوری از طریق فرآیند کدگذاری (کدگذاری آزاد، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی) انجام می‌گیرد (نلسون، ۲۰۲۰). مرحله کدگذاری باز (آزاد) روند خرد کردن، مقایسه کردن، مفهوم پردازی و مقوله بندی داده‌ها را در بر دارد. در مرحله کدگذاری محوری مقوله‌ها باهم ارتباط دهی می‌شوند و در مرحله کدگذاری انتخابی روند انتخاب مقوله‌ی هسته به طور منظم و ارتباط دادن آن با سایر مقوله‌ها، اعتبار بخشیدن به روابط و پر کردن جاهای خالی با مقوله‌هایی که نیاز به اصلاح و گسترش دارند صورت می‌گیرد تا تئوری شکل دهی شود (کوربین، ۲۰۲۱). در این مرحله اینگونه عنوان شده است که در طی کدگذاری باز و محوری، بذره‌های کدگذاری انتخابی جوانه می‌زند. محقق با مفهوم سازی و مقوله کردن و به ویژه تشکیل خوشه‌های مقوله‌ای و با کشف پدیده محوری تدریجاً متوجه مفصل‌های یک نظریه می‌شود و با تکمیل داده‌ها به طور تجمعی و تحولی ارتباط این مفصل‌ها بازنمایی شده و به سطح نظریه پردازی رسیده و در نهایت اشباع داده‌ها و خلاقیت لازم، نظریه در خصوص تحقیق پروارنده می‌شود، به بیان اشتراوس و کوربین رسیدن به یک الگوی پارادایمی صورت می‌گیرد. در این مرحله، از می‌ان مقوله‌ها، مقوله محوری انتخاب می‌شود و حول آن نظریه‌ای برآمده از دل تحقیق ارائه می‌شود. نظریه به وجود آمده از دل داده‌ها، حول محور مقوله محوری، به صورت مدل تصویری و داستان ارائه می‌شود. داستان، روایتی توصیفی درباره پدیده اصلی تحقیق است. این راهبرد، بر سه عنصر: «مفاهیم»، «مقوله‌ها» و «گزاره‌ها» استوار است. مفاهیم واحدهای بنیادی تحلیل هستند. مقوله‌ها را می‌توان به طور خلاصه طبقه‌ای از مفاهیم تعریف نمود. یعنی ترکیب یا کنار هم قرار گرفتن چند مفهوم تشکیل یک مقوله یا طبقه را می‌دهد. مقوله‌ها شالوده‌های تدوین نظریه اند. سومین عنصر نیز «گزاره‌ها» هستند که بیانگر روابط تعمیم یافته بین یک مقوله و مفاهیم آن و بین مقوله‌های معین است (اشتراوس و کوربین،

^۱ Holsti

۲۰۱۴). فرایند جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها در این تحقیق به صورت هدفمند و رفت و برگشت و تا حد اشباع انجام می‌گیرد. مصاحبه با برخی خبرگان به صورت حضوری و با برخی از آن‌ها به صورت آنلاین انجام شد که البته این مرحله به دلیل مشغله این افراد و شیوع ویروس کرونا، با محدودیت‌های زیادی روبه‌رو بود. برای ارائه الگوی پارادایمی، محقق به شکلی مداوم و هدفمند، طی فرایند تحلیل داده‌ها بین کدگذاری باز و محوری حرکت کرده است. بعد از این که ارتباط بین مقوله‌ها طی کدگذاری باز و محوری شناسایی شدند، طی کدگذاری انتخابی، مقوله‌ها، مقوله‌های فرعی و ارتباط آن‌ها یکپارچه می‌شود تا مدل نظری توسعه یابد (کردحیدری و همکاران، ۱۴۰۰).

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

در بخش یافته‌ها، به سوال پژوهش پاسخ داده و به ارائه یافته‌ها پرداخته شده است. در این راستا، در ادامه اطلاعات جمعیت‌شناختی خبرگان، تحلیل مصاحبه‌ها از طریق تئوری داده بنیاد و در نهایت اعتبارسنجی الگوی پژوهش ارائه شده است.

۴-۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی خبرگان

جهت شناخت بیشتر نسبت به اعضای نمونه مورد بررسی از اساتید و اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد و دولتی و نخبگان حوزه مدیریت شهری، فناوری اطلاعات و ارتباطات در استان تهران که مورد مصاحبه قرار گرفته‌اند، در این بخش ویژگی‌های جمعیت‌شناختی خبرگان، در قالب جدول (۱) تشریح شده است.

جدول ۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی خبرگان

ردیف	جنسیت	تحصیلات	سن	سابقه فعالیت تخصصی
P۱	مرد	دکتری	۵۲	۲۳ سال / استاد دانشگاه آزاد، حوزه مدیریت شهری
P۲	مرد	دکتری	۴۷	۱۷ سال / دانشیار دانشگاه دولتی، حوزه مدیریت شهری
P۳	زن	دکتری	۴۴	۱۴ سال / دانشیار دانشگاه دولتی، حوزه مدیریت شهری
P۴	مرد	دکتری	۴۳	۱۰ سال / دانشیار دانشگاه دولتی، حوزه مدیریت شهری
P۵	مرد	دکتری	۴۶	۱۶ سال / دانشیار دانشگاه آزاد، حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات
P۶	مرد	دکتری	۳۶	۷ سال / حوزه مدیریت شهری
P۷	زن	دکتری	۴۵	۱۴ سال / دانشیار دانشگاه آزاد، حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات
P۸	زن	دکتری	۳۴	۵ سال / حوزه مدیریت شهری
P۹	مرد	دکتری	۴۵	۱۵ سال / دانشیار دانشگاه دولتی، حوزه مدیریت شهری
P۱۰	مرد	دکتری	۳۰	۵ سال / حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات

۱۴ سال / دانشیار دانشگاه آزاد، حوزه مدیریت شهری	۴۶	دکتری	مرد	P۱۱
۸ سال / حوزه مدیریت شهری	۳۸	دکتری	مرد	P۱۲
۶ سال / حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات	۳۶	دکتری	مرد	P۱۳
۶ سال / حوزه مدیریت شهری	۳۷	دکتری	زن	P۱۴
۱۴ سال / حوزه مدیریت شهری	۴۷	کارشناسی ارشد	مرد	P۱۵
۱۹ سال / استاد دانشگاه دولتی، حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات	۴۹	دکتری	مرد	P۱۶
۲۱ سال / استاد دانشگاه آزاد، حوزه مدیریت شهری	۵۳	دکتری	مرد	P۱۷
۱۴ سال / دانشیار دانشگاه آزاد، حوزه مدیریت شهری	۴۵	دکتری	مرد	P۱۸
۲۴ سال / استاد دانشگاه دولتی، حوزه مدیریت شهری	۵۶	دکتری	مرد	P۱۹

جهت ارائه الگوی شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند، مصاحبه‌های تخصصی نیمه‌ساختاریافته با خبرگان این حوزه صورت گرفته است. در این مرحله پیش از شروع مصاحبه، سوال‌هایی در نظر گرفته شده است و در طول فرایند مصاحبه این پیش‌بینی در نظر گرفته شده است که سوالات جدیدی نیز مطرح شود. برای اینکه پژوهشگر با عمق و گستره محتوایی داده‌ها آشنا شود اقدام به بازخوانی مکرر داده‌ها و خواندن داده‌ها به صورت فعال (جستجوی معانی و الگوها) گردیده است. در ادامه به ارائه یافته‌های حاصل از فرآیند کدگذاری داده‌ها پرداخته شده است.

۲-۴. کدگذاری باز و محوری

در این بخش، جهت کدگذاری متون مصاحبه، عوامل بیان شده در زمینه شهروندی فرهنگی، حقوق فرهنگی و شهر هوشمند با یکدیگر برای بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌ها مقایسه می‌شوند. وقایع، کنش‌ها و تعاملاتی که از نظر مفهومی به هم شبیه باشند، با هم جهت تشکیل مقوله‌ها و زیرمقوله‌ها (مقوله‌های فرعی) گروه بندی می‌شوند. در مصاحبه‌های صورت گرفته با خبرگان که به صورت سوالات عمیق ساختاریافته صورت گرفت، مصاحبه شونده‌گان دیدگاه‌های خود را در باب موضوع تحقیق که الگوی شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند بود، را ابراز نمودند. به طور کلی در این مطالعه با ۱۹ نفر مصاحبه شد که از مصاحبه ۱۹ به بعد، تکرار در اطلاعات دریافتی مشاهده گردید در مصاحبه ۱۹، داده‌ها کاملاً تکراری و به اشباع نظری رسیدیم. همچنین، کلیه نظرات مصاحبه شونده‌گان به همراه مشاهدات پژوهشگر، به متن تبدیل شد. بعد از رسیدن به نقطه اشباع در نظرات ارائه شده توسط مصاحبه شونده‌گان، داده‌های اولیه تحلیل و سپس کدهای اولیه ایجاد گردید؛ که تعداد آن‌ها ۳۷۵ عدد مشخص گردید. در ادامه کدهای باز استخراج شده از متن مصاحبه‌های صورت گرفته با خبرگان و مشاهدات و برداشت‌های پژوهشگر در ارتباط با موضوع مورد بررسی ذکر شده است. سپس بر اساس قاعده کدگذاری ثانویه اقدام گردید. با توجه به تعداد زیاد کدهای تولید شده، به منظور خلاصه‌سازی آن‌ها، کدهای اولیه به کدهای ثانویه تبدیل شده‌اند که اساس و پایه این اقدام در قرابت مفهوم و معنای کدهای اولیه به یکدیگر بود.

در نهایت در قسمت کدگذاری ثانویه، تلاش براین صورت گرفت که تا چند مفهوم تبدیل به یک مقوله شوند. در ادامه و مرحله دوم، مقوله‌ها و زیرمقوله‌ها را با توجه به ابعاد و مشخصات آن‌ها با یکدیگر مرتبط می‌سازد. برای کشف نحوه ارتباط مقوله‌ها با یکدیگر از ابزار تحلیلی اشتراوس و کوربین استفاده شد. کدگذاری محوری، مرحله دوم تجزیه و تحلیل در نظریه پردازی داده بنیاد است که نتایج آن در ۶ بعد شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، پدیده محوری، راهبردها و پیامدها، در جداول (۲) الی (۷) تشریح شده است.

جدول ۲. کدهای ثانویه، مفاهیم و مقوله‌های به دست آمده از داده‌های مصاحبه مرتبط با شرایط علی

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفهوم	کدها		
شرایط علی	عدم توجه به وظایف شهروندی فرهنگی	عدم آشنایی با وظایف شهروندی فرهنگی	عدم آشنایی با وظایف شهروندی فرهنگی عدم توجه به حقوق شهروندی در نسل‌های جدید		
		عدم اجرای وظایف شهروندی فرهنگی	بی توجهی به حقوق دیگران عدم آگاهی از چارچوب‌های اجرایی کاهش از خودگذشتگی کاهش گرایش به پیروی از قانون		
		عدم توسعه شهری	گسترش شبکه‌های ارتباطی-اطلاعاتی	افزایش شبکه‌های اجتماعی گسترش ارتباطات جهانی	
			عدم توسعه ساختاری	فناوری‌های مورد نیاز هوشمندسازی پتانسیل‌های بالقوه شهری	
			رکود فرهنگی و تنوع فرهنگی	بی توجهی به فرهنگ	تغییر سبک زندگی تغییر اعتقادات عدم آگاهی نسل جدید از فرهنگ‌های گذشته
				تنوع فرهنگی	تفاوت قومیت‌ها
	تفاوت زبانی	تفاوت زبانی			
	مشکلات سیاسی-اجتماعی	مشکلات سیاسی	مشکلات سیاسی	هویت سیاسی مسئولین ناکارآمد	
			مشکلات اجتماعی	عدم برابری اجتماعی تنوع نیازهای مردم	
		کاهش اعتماد و اخلاق‌مداری	عدم اعتماد بین مردم	بی کفایتی دولت عدم توجه به اخلاق	
				افزایش مشکلات مردم	

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفهوم	کدها
		کاهش توجه به اخلاق	کاهش ارتباطات
			کاهش مشارکت و وحدت ملی
	کاهش وحدت ملی	کاهش هم‌مدلی عمومی	
		کاهش هم‌فکری عمومی	

جدول ۳. کدهای ثانویه، مفاهیم و مقوله‌های به دست آمده از داده‌های مصاحبه مرتبط با شرایط زمینه‌ای

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفهوم	کدها	
شرایط زمینه‌ای	عوامل مدیریتی	دانش مدیریتی	بروز بودن دانش مدیریت در زمینه حقوق شهروندی	
			داشتن نگاه ۳۶۰ درجه در اجرای برنامه‌ها	
		تصمیمات مدیریتی	تمایل به تغییر	
			مراکز تصمیم‌گیری	
	عوامل محیطی	عوامل اقتصادی	اولویت قرار گرفتن مشکلات مالی مردم	رکود اقتصادی کشور
				تمایل به اقدامات درآمدزای و دیدگاه سرمایه‌بر بودن
				مباحث فرهنگی
		ارتباطات بین‌المللی	ارتباط با فرهنگ‌های مختلف	
	تبادل دانش و فرهنگ با سایر کشورها			
	عوامل قانونی و حقوقی	چارچوب‌های قانونی	قانونی نبود قوانین و مقررات هوشمندسازی	قوانین موجود برای حقوق فرهنگی مردم
				چارچوب‌های حقوقی
		عوامل فرهنگی	سازوکارهای نظارتی بر اجرای حقوق فرهنگی	
دیدگاه جامعه به هوشمندسازی				
عوامل فرهنگی و اجتماعی	عوامل اجتماعی	وضعیت معشیت مردم	امکانات رفاهی جامعه	
			حق آزادی	
			حق تفکر	

جدول ۴. کدهای ثانویه، مفاهیم و مقوله‌های به دست آمده از داده‌های مصاحبه مرتبط با شرایط مداخله‌گر

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفهوم	کدها	
	زیرساخت‌ها	زیرساخت‌های	تجهیزات نوین سخت‌افزاری	
		هوشمندسازی	تجهیزات نوین نرم‌افزاری	
		زیرساخت‌های	شهروند فرهنگی	برنامه‌ریزی اجرایی
				احترام به تنوع فرهنگی
				حقوق مدنی افراد در جامعه
				نگاه بلندمدت
باورها و اعتقادات	باورهای عمومی	تمایل به ثبات و سنت		
		عدم توجه به حقوق فرهنگی به عنوان حقوقی اساسی		
	اعتقادات مذهبی	نگاه دین به حقوق فرهنگی		
		دیدگاه مذهبی به فرایند توسعه		
روابط مردم با دولت	عملکرد دولت	نتایج اقدامات دولتی		
		سیاست‌گذاری‌های دولتی		
	نگاه مردم به دولت	توجه به نظرات مردم		
		پیشینه دولت		
سطح سواد، آگاهی و تخصص جامعه	نیروی انسانی متخصص	توانمندسازی نیروهای فرایند هوشمندسازی		
		سیستم شایسته‌گزینی		
	آگاهی مردم از حقوق خود	وجود نیروهای متخصص		
		اطلاع‌رسانی درست		
هزینه‌های موجود	هزینه‌های مالی	هزینه‌های اجرای حقوق شهروندی		
		هزینه‌های آموزشی و نرم‌افزاری		
		هزینه‌های سخت‌افزاری هوشمندسازی		
	هزینه‌های غیرمالی	زمان صرف شده برای هوشمندسازی		
		هزینه روانی ناشی از اقدامات هوشمندسازی و حقوق شهروندی		
رسانه‌ها و شبکه‌ها	رسانه‌های عمومی	اعتماد به رسانه‌ها		
		محتوای استراتژیک رسانه‌ها		
		تاثیرگذاری رسانه‌ها بر مردم		

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفهوم	کدها
		شبکه‌های ارتباطی	گسترش شبکه‌های مجازی
			لزوم گسترش فرهنگ فضای آنلاین

جدول ۵. کدهای ثانویه، مفاهیم و مقوله‌های به دست آمده از داده‌های مصاحبه مرتبط با پدیده محوری

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفهوم	کدها
پدیده شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگ در شهر هوشمند	وحدت و مشارکت	مشارکت و وحدت ملی	مشارکت مردم در اقدامات دولت
	مشارکت		ایجاد اعتماد عمومی
	توسعه شهری	رونق و بهبود شهری	توسعه بسترهای رشد دستیابی به حقوق فرهنگی
	فرهنگ و هنر	رشد فرهنگی - هنری	رشد فرهنگی رونق هنری
	عوامل سیاسی و اجتماعی	بهبود شرایط سیاسی و اجتماعی	بهبود اجتماعی مردم بهبود شرایط سیاسی
	تحقق وظایف شهروندی فرهنگی	آگاهی و اجرای وظایف شهروندی فرهنگی	افزایش ارتباطات فرهنگی اجرای عمومی وظایف شهروندی فرهنگی حریم خصوصی نظم اجتماعی

جدول ۶. کدهای ثانویه، مفاهیم و مقوله‌های به دست آمده از داده‌های مصاحبه مرتبط با راهبردها

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفهوم	کدها
راهبردها و اقدامات اصلی	آموزش عمومی و وظایف شهروندی	شناخت وظایف شهروندی فرهنگی	آموزش عمومی و اختصاصی وظایف شهروندی فرهنگی
			حمایت از رشته‌های فرهنگی دانشگاهی
			تعالیم فرهنگی درسی سطوح پایه
			بکارگیری رسانه‌ها جهت آموزش وظایف شهروندی فرهنگی
		اجرای وظایف شهروندی فرهنگی	آموزش فرایندهای اجرایی وظایف شهروندی فرهنگی

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفهوم	کدها
	ایجاد چارچوب‌های قانونی و حقوقی	ایجاد قوانین کارآمد	اطلاع‌رسانی از مزایای اجرای وظایف شهروندی فرهنگی
			ایجاد قوانینی مشخص حقوق فردی و اجتماعی
		ایجاد چارچوب‌های حقوقی استاندارد	نظارت بر نظم عمومی
			ایجاد چارچوب‌های حقوقی مشخص برای نقض قوانین
ایجاد پایگاه داده و اطلاعات فرهنگی هوشمند	دسترسی به اطلاعات	دستیابی به اطلاعات مردم در زمان مناسب	
		دسترسی به اطلاعات جامع	
	منبع و صحت اطلاعات	نظارت بر اطلاعات	
		اطمینان از منبع ایجاد اطلاعات جلوگیری از دستکاری اطلاعات	
مدیریت ارتباط و اجرای حقوق فرهنگی	مدیریت ارتباط با مردم	ارتباطات مستمر مردمی	
		دریافت نظرات و انتقادات تلاش برای کسب رضایت مردم در اجرای فرایندها	
	اجرای حقوق فرهنگی	سیاست‌های اجرایی حقوق فرهنگی	
		دریافت بازخوردهای اجرایی	
ایجاد کارگروه‌های تخصصی هوشمندسازی	ایجاد واحدهای تخصصی	بکارگیری واحدهای تخصصی مجزای سازمانی برای اجرای مداوم	
		بروزرسانی مستمر فناوری و اطلاعات	
	نظارت و کنترل مستمر	نظارت بر اجرای درست هوشمندسازی	استفاده از تجارب کشورهای موفق
نظارت مستمر فرایندها بروزرسانی سخت‌افزاری و نرم‌افزاری			
نظارت بر اجرای حقوق فرهنگی و وظایف شهروندی		ارزیابی‌های دوره‌ای	
		بررسی نتایج رعایت حقوق فرهنگی کنترل رفتارهای عمومی در راستای وظایف شهروندی فرهنگی	

جدول ۷. کدهای ثانویه، مفاهیم و مقوله‌های به دست آمده از داده‌های مصاحبه مرتبط با پیامدها

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفهوم	کدها	
	پیامدهای اقتصادی	رونق کسب و کار	رونق تخصص با اجرای حقوق فرهنگی در جامعه	
			شناخت بهتر مردم و خواسته‌هایشان در شهر هوشمند	
		بهبود درآمد	کاهش هزینه‌ها از طریق هوشمندسازی	
			توزیع مناسب درآمدها با انجام وظایف شهروندی فرهنگی	
پیامدها	پیامدهای نامشهود کلان	افزایش رضایت عمومی	دستیابی به حقوق فرهنگی	
			رضایت از اقدامات دولت	
	بهبود فرهنگی			افزایش همسان‌سازی فرهنگی
				کاهش ورود فرهنگ‌های بیگانه
				افزایش آگاهی فرهنگی
				گسترش عفو و گذشت
	پیامدهای مشهود کلان	بهبود رفتاری		گرایش به پیروی از قانون
				صلح و مسالمت جویی
				گسترش صداقت
				افزایش دانش عمومی جامعه بر اساس فرایندهای نوین
	پیامدهای فردی	بهبود سطح سواد عمومی	افزایش تمایل مردم به کسب اطلاعات	
			گسترش ارتباطات فرهنگی	
	پیامدهای اجتماعی	بهبود ارتباطات	افزایش دسترسی‌های اطلاعاتی	
			افزایش آرامش فردی	
	سیاسی - اجتماعی	بهبود شرایط اجتماعی		افزایش مشارکت اجتماعی مردم با دولت
				رشد رفاه اجتماعی با اجرای حقوق فرهنگی
			تقویت زیرساخت‌های شهری	
			رونق جامعه با اجرای همگانی وظایف شهروندی	
			افزایش آگاهی مردم از شهر هوشمند	
			گسترش فرایندهای بهینه شهر هوشمند	

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفهوم	کدها
		بهبود شرایط سیاسی	استفاده از فرهنگ به عنوان ابزاری برای جلب نظر مردم
			همسویی کشور با فرایندهای نوین جهانی

در این مدل، راهبردها به گونه‌ای تنظیم شده‌اند که در اجرای الگوی شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند، واکنش درستی نسبت به شرایط علی، مداخله‌ای و زمینه‌ای داده شود، در این صورت، پیامدها که پس از اعمال راهبردها به دست می‌آیند، برونداد راهبردها محسوب می‌گردند.

برای بهبود فرایند طبقه‌بندی کدها در قالب مقوله‌ها، ابزار مقایسه‌های نظری، به وسیله اشتراوس و کوربین (۱۹۹۰) پیشنهاد شده است. بر این اساس، ۱۶۶ کد مستخرج نهایی، در قالب ۶۱ مفاهیم و در نهایت در ۳۱ مقوله فرعی و ۶ مقوله اصلی دسته‌بندی شده است. به طور کلی، مقوله‌هایی که در مراحل ابتدایی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند، دیدگاه‌ها، تفکرات و ایده‌هایی را در ذهن محقق ایجاد کردند که سؤالات و مصاحبه‌های بعدی را مطرح نمایند. با انجام این مصاحبه‌ها و تحلیل داده‌ها، محقق دیدگاه و درک عمیق تری در رابطه با تجربه مصاحبه‌شوندگان به دست آورد. سپس بین مقوله‌ها و ویژگی‌های شناسایی شده در مرحله اولیه کدگذاری باز، حرکت رفت و برگشتی انجام شد. مفاهیم جدیدی که در مصاحبه‌های جدید شناسایی شدند، به مقوله‌های شناسایی شده اضافه شدند تا زمانی که مقوله‌ها به حد اشباع تئوریک رسیدند. در صورت ضرورت، بعضی از مقوله‌ها تغییر نام پیدا کردند و ارتباط بین مقوله‌ها و مقوله‌های فرعی مختلف شکل گرفتند.

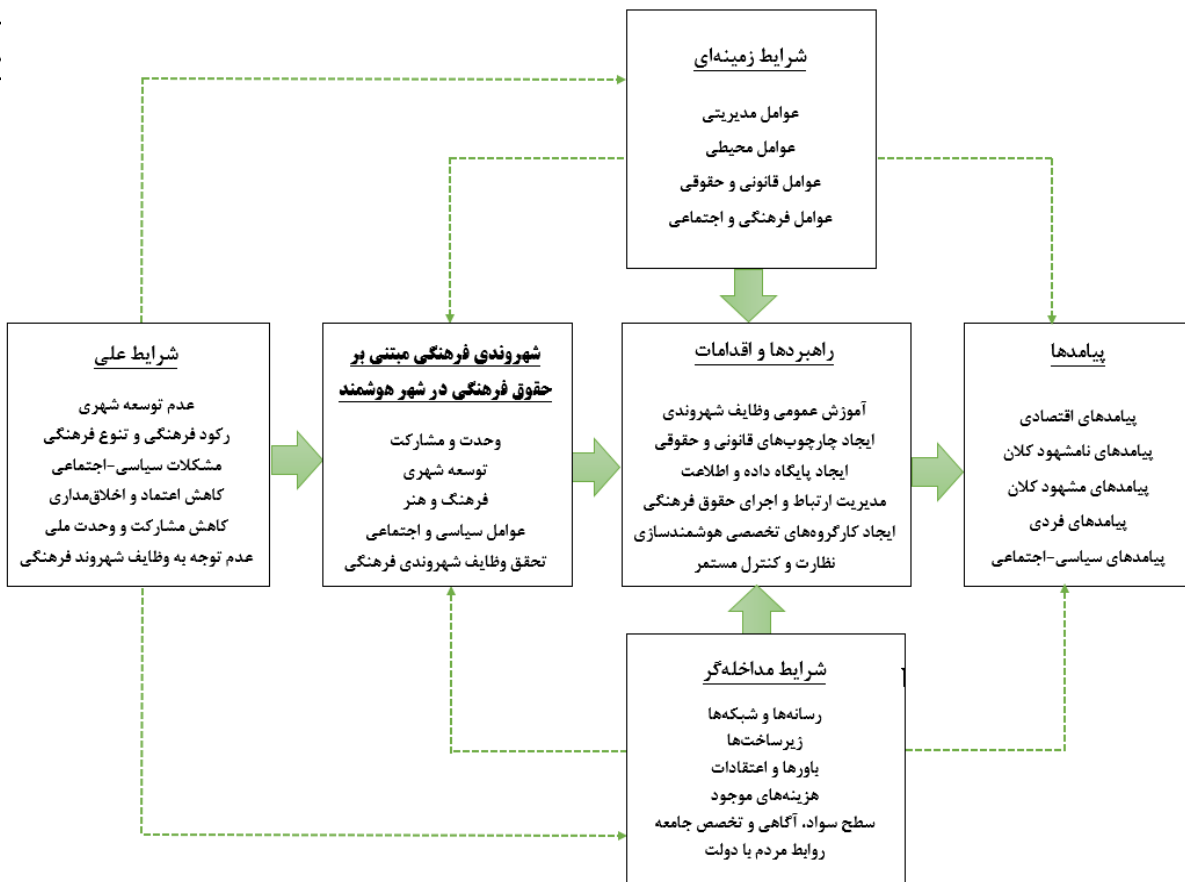
۳-۴. کدگذاری انتخابی (تشریح مرحله نظریه پردازی)

در کدگذاری باز و محوری، الگوی شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند توسعه داده شد. الگویی که شامل شرایط علی، پدیده اصلی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و اقدامات و پیامدها می‌باشد. کدگذاری انتخابی، نتایج گام‌های قبلی کدگذاری را به کار برده، مقوله اصلی را انتخاب می‌کند و آن را به شکلی نظام‌مند به سایر مقوله‌ها ارتباط داده، ارتباطات را اعتبار می‌بخشد و مقوله‌هایی که نیاز به تصفیه و توسعه بیشتر دارند را بهبود می‌دهد (اشتراوس و کوربین، ۱۹۹۰).

کدگذاری انتخابی، دو مرحله کدگذاری پیشین را با یکپارچه‌سازی و پالایش مقوله‌ها در چارچوبی نظری، تکمیل کرده است. در یکپارچه‌سازی، مقوله‌ها حول پدیده اصلی یا محوری، سازمان‌دهی می‌شوند. پدیده اصلی، مقوله‌ای می‌باشد که به عنوان تنه اصلی چارچوب نظری مطرح است (اشتراوس و کوربین، ۲۰۱۴). دیگر مقوله‌های عمده، که از آن‌ها می‌توان به عنوان زیر مقوله‌های پدیده اصلی یاد کرد، با استفاده از جملات و عبارات تبیینی به پدیده اصلی مقوله‌ای ربط داده می‌شوند که به عنوان تنه اصلی چارچوب نظری مطرح است. هنگامی که نظریه کلی، آماده شد، محقق با حذف زوائد از مقوله‌ها و بسط مقوله‌هایی که تا پیش از این به خوبی به آن‌ها پرداخته نشده بود، به پالایش نظریه می‌پردازد. آخرین مرحله از کدگذاری انتخابی، به اعتبارسنجی مدل اختصاص دارد. اساس اعتبارسنجی مدل، از طریق مقایسه نظریه با داده‌های خام انجام می‌گیرد. در این مرحله از کدگذاری، نظریه‌پرداز

داده بنیاد، یک نظریه از روابط بین مقوله‌های موجود در مدل کدگذاری محوری به نگارش در می‌آورد. در یک سطح اصلی، این نظریه شرحی انتزاعی برای فرآیندی که در پژوهش مطالعه می‌شود، ارائه می‌دهد. فرآیند یکپارچه‌سازی و بهبود بخشی نظریه در کدگذاری انتخابی از طریق فنونی نظیر نگارش خط داستان که مقوله‌ها را به هم متصل می‌کند و فرآیند دسته‌بندی از طریق یاد نوشته‌های شخصی در خصوص ایده‌های نظری انجام می‌شود (کوربین، ۲۰۲۱). در یک خط داستان، پژوهشگر بررسی می‌کند که چگونه عوامل مخصوصی بر پدیده اثر می‌گذارد و منجر به استفاده از راهبردهایی خاص با خروجی‌های ویژه می‌شوند (کرسول، ۲۰۰۵). به عبارت دیگر، کدگذاری انتخابی، یافته‌های مراحل کدگذاری قبلی را گرفته، مقوله محوری را انتخاب می‌کند، به شکلی نظام‌مند آن را به دیگر مقوله‌ها ربط می‌دهند، آن روابط را اثبات می‌کند و مقوله‌هایی را که به بهبود و توسعه بیشتری نیاز دارند، تکمیل می‌کند (اشتراوس و کوربین، ۱۹۹۰). بنابراین مقوله محوری، بخش بسیار مهمی از یکپارچه‌سازی و بهبود مقوله‌هاست (لی، ۲۰۰۱). کدگذاری انتخابی، بر اساس الگوی ارتباط شناسایی شده بین مقوله‌ها و زیر مقوله‌ها در کدگذاری باز و محوری، شروع می‌شود.

در این مرحله شرایط مختلفی که (طبقات) در مرحله کدگذاری محوری بیان شده است، با هم ادغام می‌شوند و تجزیه و تحلیل کلی صورت می‌گیرد. یکپارچه‌سازی در قالب دو رویه اصلی به کارگیری یک روایت بر اساس روابط مدل پارادایم حول مقوله محوری و ارائه قضایای نظری بر اساس مدل پارادایم صورت می‌گیرد (کوربین، ۲۰۲۱). مدل پارادایمی این تحقیق بر اساس الگوی پارادایمی اشتراوس و کوربین طراحی شد. کدگذاری انتخابی و الگوی پارادایمی بدست آمده برای شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند، در شکل (۱) ارائه شده است.

شکل (۱). الگوی شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند

با توجه به اینکه در مرحله مصاحبه با خبرگان، سؤالات مصاحبه بر اساس الگوی پارادایمی تدوین شده بود، مصاحبه‌شوندگان نظرات خود در مورد اجزای تشکیل‌دهنده مدل را به‌طور کلی ارائه دادند که بر اساس آن و مطابق با ۶ بعد مدل، سنجه‌های مربوط به هر بعد تفکیک‌شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که این مدل دارای ۶ بعد اصلی شامل شرایط علی (عدم توسعه شهری، رکود فرهنگی و تنوع فرهنگی، مشکلات سیاسی-اجتماعی، کاهش اعتماد و اخلاق‌مداری، کاهش مشارکت و وحدت ملی، عدم توجه به وظایف شهروندی فرهنگی)، مداخله‌گرها (رسانه‌ها و شبکه‌ها، زیرساخت‌ها، باورها و اعتقادات، هزینه‌های موجود، سطح سواد، آگاهی و تخصص جامعه و روابط مردم با دولت)، شرایط زمینه‌ای (عوامل مدیریتی، عوامل محیطی، عوامل قانونی و حقوقی، عوامل فرهنگی و اجتماعی)، مقوله محوری (وحدت و مشارکت، توسعه شهری، فرهنگ و هنر، عوامل سیاسی و اجتماعی، تحقق وظایف شهروندی فرهنگی)، راهبردها (آموزش عمومی وظایف شهروندی، ایجاد چارچوب‌های قانونی و حقوقی، ایجاد پایگاه داده و اطلاعات، مدیریت ارتباط و اجرای حقوق فرهنگی، ایجاد کارگروه‌های تخصصی هوشمندسازی، نظارت و کنترل مستمر) و پیامدها (پیامدهای اقتصادی، پیامدهای نامشهود کلان، پیامدهای مشهود کلان، پیامدهای فردی و پیامدهای سیاسی-اجتماعی) تعیین شده است و در ادامه مورد بحث قرار گرفته است.

۴-۴. سنجش اعتبار

پس از تهیه مدل پژوهش و برای افزایش اعتبار، مدل پژوهش در اختیار اساتید راهنما و مشاور و خبرگانی قرار گرفت که با حوزه مطالعات و مدیریت شهری و فناوری اطلاعات آشنایی داشتند و هم روش نظریه‌پردازی داده

بنیاد را می‌شناختند. از این خبرگان خواسته شد که در مورد فرایند تدوین و مدل نهایی نظرات خود را ارائه دهند؛ بیشتر آن‌ها مدل را تأیید کردند و بعضی از آن‌ها نظرات اصلاحی نیز داشتند که در فرایندی رفت‌وبرگشت، اصلاحات اعمال و نظر نهایی آن‌ها دریافت شد. همچنین، محقق در طول فرایند تحقیق، با خبرگان روش تحقیق نیز در تعامل بود و تأییدیه اجرای مراحل فرایند را دریافت می‌کرد. همچنین بر اساس روش تبیین شده توسط گوبا و لینکن که قابلیت اعتماد را به عنوان معیاری برای جایگزینی روایی و پایایی در پژوهش‌های کیفی مطرح ساخته‌اند، برای تأیید روایی و پایایی مدل از چهار مفهوم جزئی‌تر شامل قابلیت اعتبار یا باورپذیری، قابلیت انتقال یا انتقال‌پذیری، قابلیت تأیید یا تأییدپذیری و اطمینان‌پذیری نیز با بررسی و تأیید اساتید و خبرگان، بهره گرفته شده است.

برای بررسی اعتبار نتایج پژوهش از تأیید اساتید و خبرگان و معیار مراجعه مجدد به مشارکت‌کنندگان در پژوهش و آزمون قابلیت اطمینان بین کدگذاران استفاده شد. برای ارزیابی قابل‌اتکا بودن داده‌ها و تفسیرها، از پایایی بین دو کدگذار استفاده شده است؛ به این معنا که برای سنجش پایایی مصاحبه با روش توافق درون موضوعی دو کدگذار (ارزیاب)، از یک عضو هیئت‌علمی با درجه علمی دانشیار در حوزه مطالعات شهری درخواست شد تا به‌عنوان همکار پژوهش (کدگذار) در پژوهش مشارکت کند. پس از آن محقق به همراه این همکار پژوهش، تعداد سه مصاحبه اول را کدگذاری کرده و درصد توافق بین کدگذاران محاسبه شد. نتایج حاصل از این کدگذاری‌ها در جدول ۸ نشان داده شده است.

جدول ۸. ضریب پایایی بین کدگذاران

ردیف	تعداد کل کدها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	پایایی بین دو کدگذار (درصد)
۱	۳۶	۱۶	۶	۸۸٪
۲	۴۶	۱۸	۵	۷۸٪
۳	۴۷	۲۰	۱۰	۸۵٪
کل	۱۲۹	۵۴	۲۲	۸۳٪

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود تعداد کل کدها که توسط محقق و همکار تحقیق به ثبت رسیده است برابر ۱۲۹، تعداد کل توافقات بین این کدها ۶۵ و تعداد کل عدم توافقات بین این کدها برابر ۲۲ است. پایایی بین کدگذاران برای مصاحبه‌های انجام‌گرفته در این پژوهش برابر با ۸۳ درصد است که بیشتر از ۶۰ درصد است (کلايو، ۱۹۹۶). لذا، قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها مورد تأیید است و می‌توان ادعا کرد که میزان اعتبار تحلیل مصاحبه کنونی مناسب است.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

امروزه، موضوعات مدیریت شهری بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته و مسئولین کشوری به دنبال راهبردهایی در جهت فرهنگ‌سازی و حقوق شهروندی برای گسترش شهروندهای فرهنگی در شهرها هستند. هم‌راستا با این موضوع، با رشد فناوری‌ها و نیازهای نوین جامعه، شهرهای امروزی به سوی هوشمندی گرایش یافته است. با توجه به اهمیت حقوق شهروندی و فرهنگ هر جامعه در امنیت و رشد آن، توجه به این موضوع با توجه به شهرهای هوشمند امروزی می‌بایست به شکلی نوین محقق گردد. کشور ما نیز با داشتن اقوام و فرهنگ‌های متنوع و مشکلات اجتماعی موجود، نیازمند بررسی این موضوع است، اما پژوهش‌های گذشته در زمینه شهروندی فرهنگی در شهر هوشمند بسیار محدود بوده و شکاف‌های فراوانی در این حوزه جود دارد. لذا، هدف اصلی پژوهش حاضر، طراحی الگوی شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند بوده است. در راستای هدف پژوهش، با بررسی جامع مبانی نظری و پیشینه پژوهش و در ادامه از طریق روش پژوهش کیفی و انجام مصاحبه با ۱۹ نفر از خبرگان شامل اساتید و اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد و دولتی و نخبگان حوزه مدیریت شهری، فناوری اطلاعات و ارتباطات در استان تهران و جمع‌آوری اطلاعات موردنیاز، از طریق روش تئوری داده بنیاد، کدگذاری‌ها انجام شده و در نهایت مقوله‌ها طبقه‌بندی شدند و در نهایت الگوی شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند، طراحی شد. در نهایت نیز به‌منظور تایید یافته‌های پژوهش، اعتبارسنجی نتایج انجام شد. در ادامه، به ارائه خلاصه‌ای از نتایج پژوهش پرداخته شده است.

در پاسخ به سوال اصلی پژوهش که الگوی شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند چگونه است؟ در نهایت با استفاده از روش تئوری داده بنیاد، ۱۶۶ کد نهایی، ۶۱ مفهوم، ۳۱ مقوله فرعی و نهایتاً ۶ مقوله اصلی شکل گرفت. با تحلیل‌ها و رفت‌وبرگشت‌هایی که صورت گرفت، تعدیلاتی در پاسخ‌های اولیه این افراد انجام شد. لذا، خط داستان و معیار انتخاب مفاهیم در هر یک از ابعاد مدل، مطابق با توضیحات زیر است. نتایج حاصل از پژوهش، در ادامه بیان شده است.

الف) شرایط علی: شرایط علی، رویدادهایی هستند که موقعیت‌ها، مباحث و مسائل مرتبط با پدیده را خلق و تا حدی تشریح می‌کنند که چرا و چگونه، افراد و گروه‌ها به این پدیده مبادرت می‌ورزند. در واقع، منظور از شرایط علی، وقایعی هستند که برای پدیده تأثیر می‌گذارند و منجر به بروز آن می‌شوند. بر این اساس، از پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان در مرحله اول تحقیق، عواملی که منجر به توسعه شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند می‌شود، دریافت گردید. در مرحله کدگذاری باز که تحلیل‌ها مبتنی بر تجزیه و تحلیل جمله به جمله مصاحبه‌ها بود، ۳۶ کد نهایی مجزا استخراج گردید که بر اساس تجزیه و تحلیل مرحله بعد یعنی کدگذاری محوری، این کدها در ۱۲ مفهوم و در نهایت ۶ مقوله فرعی دسته‌بندی شد. در این پژوهش، مفاهیم عدم آشنایی با وظایف شهروندی فرهنگی، عدم اجرای وظایف شهروندی فرهنگی، گسترش شبکه‌های ارتباطی-اطلاعاتی، عدم توسعه ساختاری، بی‌توجهی به فرهنگ، تنوع فرهنگی، مشکلات سیاسی، مشکلات اجتماعی، عدم اعتماد بین مردم، کاهش توجه به اخلاق، کاهش مشارکت مردمی و کاهش وحدت ملی به عنوان مفاهیم علی در شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند بدست آمده است. در نهایت، بر اساس گزاره‌های بدست آمده، شرایط علی در مدل این پژوهش عبارتند از: عدم توسعه شهری، رکود فرهنگی و تنوع فرهنگی، مشکلات سیاسی-اجتماعی، کاهش اعتماد و اخلاق مداری، کاهش مشارکت و وحدت ملی، عدم توجه به وظایف شهروندی فرهنگی.

ب) پدیده اصلی (شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند): چون هدف اصلی این پژوهش، طراحی و تبیین مدل شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند بوده است، پدیده اصلی مورد مطالعه، شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند در نظر گرفته شده است. بر این اساس، از مصاحبه‌شوندگان خواسته شد تا فرایندها و عوامل مهم مرتبط با شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند را عنوان کنند. در مرحله کدگذاری باز و با تجزیه و تحلیل دقیق مصاحبه‌ها، ۲۷ کد نهایی مجزا استخراج گردید که بر اساس تجزیه و تحلیل مرحله بعد یعنی کدگذاری محوری، این کدها در ۱۱ مفهوم و در نهایت ۵ مقوله فرعی دسته‌بندی شد. در این پژوهش، مفاهیم مشارکت و وحدت ملی، رونق و بهبود شهری، رشد فرهنگی-هنری، بهبود شرایط سیاسی و اجتماعی، آگاهی و اجرای وظایف شهروندی فرهنگی به عنوان مفاهیم پدیده شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند بدست آمده است. در نهایت، بر اساس گزاره‌های بدست آمده، متغیرهای مربوط به پدیده در مدل این پژوهش عبارتند از: وحدت و مشارکت، توسعه شهری، فرهنگ و هنر، عوامل سیاسی و اجتماعی، تحقق وظایف شهروندی فرهنگی.

ج) شرایط زمینه‌ای: شرایط زمینه‌ای، وقایعی هستند که راهبردها و اقدامات، تحت آن به اداره پدیده می‌پردازند. بر این اساس، از پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان، شرایط زمینه‌ای مؤثر بر شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند دریافت شد. در مرحله کدگذاری باز و با تجزیه و تحلیل دقیق مصاحبه ۲۹ کد نهایی استخراج گردید که بر اساس تجزیه و تحلیل مرحله بعدی یعنی کدگذاری محوری، این کدها در ۱۱ مفهوم و در نهایت ۶ مقوله فرعی، دسته‌بندی شدند. در این پژوهش، مفاهیم دانش مدیریتی، تصمیمات مدیریتی، عوامل اقتصادی، ارتباطات بین‌المللی، چارچوب‌های قانونی، چارچوب‌های حقوقی، عوامل فرهنگی و عوامل اجتماعی به عنوان مفاهیم زمینه‌ای شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند بدست آمده است. در نهایت، بر اساس گزاره‌های بدست آمده، شرایط زمینه‌ای در مدل این پژوهش عبارتند از: عوامل مدیریتی، عوامل محیطی، عوامل قانونی و حقوقی، عوامل فرهنگی و اجتماعی.

د) شرایط مداخله‌گر: شرایط مداخله‌ای شرایط وسیع و عامی هستند که به عنوان تسهیل‌گر و یا محدودکننده راهبردها عمل می‌کنند. این شرایط، اجرای راهبردها را تسهیل و تسریع می‌کنند و یا به عنوان یک مانع دچار تأخیر می‌کنند. بر این اساس، از پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان، موانع یا تسهیل‌کننده‌ها در اجرای شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند دریافت گردید. در مرحله کدگذاری باز و با تجزیه و تحلیل دقیق مصاحبه‌ها، ۳۳ کد نهایی مجزا استخراج گردید که بر اساس تجزیه و تحلیل مرحله بعد یعنی کدگذاری محوری، این کدها در ۱۳ مفهوم و در نهایت ۶ مقوله فرعی دسته‌بندی شدند. در این پژوهش، مفاهیم رسانه‌های عمومی، شبکه‌های ارتباطی، زیرساخت‌های هوشمندسازی، زیرساخت‌های شهروند فرهنگی، باورهای عمومی، اعتقادات مذهبی، عملکرد دولت، نگاه مردم به دولت، نیروی انسانی متخصص، آگاهی مردم از حقوق خود، هزینه‌های مالی، هزینه‌های غیرمالی به عنوان مفاهیم مداخله‌ای در شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند بدست آمده است. در نهایت، بر اساس گزاره‌های بدست آمده، شرایط مداخله‌گر در مدل این پژوهش عبارتند از: رسانه‌ها و شبکه‌ها، زیرساخت‌ها، باورها و اعتقادات، هزینه‌های موجود، سطح سواد، آگاهی و تخصص جامعه و روابط مردم با دولت.

ه) اقدامات و راهبردها: راهبردها و اقدامات، طرح‌ها و کنش‌هایی هستند که به اجرای شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند کمک می‌کنند. بر این اساس، از درون پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان، راهبردها و اقدامات موردنیاز برای اجرای موفقیت‌آمیز شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند، دریافت گردید. در مرحله کدگذاری باز و با تجزیه و تحلیل دقیق مصاحبه‌ها، ۳۶ کد نهایی مجزا استخراج گردید که بر اساس تجزیه و تحلیل مرحله بعدی، یعنی کدگذاری محوری، این کدها در ۱۳ مفهوم و در نهایت ۷ مقوله فرعی دسته‌بندی شدند. در این پژوهش، مفاهیم شناخت وظایف شهروندی فرهنگی، اجرای وظایف شهروندی فرهنگی، ایجاد قوانین کارآمد، ایجاد چارچوب‌های حقوقی استاندارد، دسترسی به اطلاعات، منبع و صحت اطلاعات، مدیریت ارتباط با مردم، اجرای حقوق فرهنگی، ایجاد واحدهای تخصصی، بروزرسانی مستمر فناوری و اطلاعات، نظارت بر اجرای درست هوشمندسازی، نظارت بر اجرای حقوق فرهنگی و وظایف شهروندی به عنوان مفاهیم شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند بدست آمده است. در نهایت، بر اساس گزاره‌های بدست آمده، راهبردها در مدل این پژوهش عبارتند از: آموزش عمومی وظایف شهروندی، ایجاد چارچوب‌های قانونی و حقوقی، ایجاد پایگاه داده و اطلاعات، مدیریت ارتباط و اجرای حقوق فرهنگی، ایجاد کارگروه‌های تخصصی هوشمندسازی، نظارت و کنترل مستمر.

و) پیامدها: پیامدها شامل پیامدهای مشهود و نامشهودی می‌باشد که در اثر اجرای شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند، برای کشور، فعالان صنعت و جامعه ایجاد می‌شود. برای استخراج این پیامدها، نظرات مصاحبه‌شوندگان در این زمینه بیان گردید و از میان پاسخ‌ها، سنجه‌های موردنظر دریافت گردید. در مرحله کدگذاری باز و با تجزیه و تحلیل دقیق مصاحبه‌ها، ۳۲ کد نهایی مجزا استخراج گردید که بر اساس تجزیه و تحلیل مرحله بعد یعنی کدگذاری محوری، این کدها در ۱۱ مفهوم و در نهایت ۵ مقوله طبقه‌بندی شدند. در این پژوهش، مفاهیم رونق کسب و کار، بهبود درآمد، افزایش رضایت عمومی، بهبود فرهنگی، بهبود رفتاری، بهبود سطح سواد عمومی، بهبود ارتباطات، افزایش آرامش فردی، بهبود شرایط اجتماعی و بهبود شرایط سیاسی به عنوان مفاهیم پیامدی شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند بدست آمده است. در نهایت، بر اساس گزاره‌های بدست آمده، پیامدها در مدل این پژوهش عبارتند از: پیامدهای اقتصادی، پیامدهای نامشهود کلان، پیامدهای مشهود کلان، پیامدهای فردی و پیامدهای سیاسی-اجتماعی.

علاوه بر تفاوت‌هایی که از لحاظ روش‌شناسی بین این پژوهش و تحقیقات مشابه در این زمینه وجود دارد و جزء نوآوری‌های این پژوهش محسوب می‌شود، از لحاظ مدل و اجزای آن نیز تفاوت‌هایی وجود دارد. همچنین پژوهشی که به موضوع شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند بپردازد نیز بسیار محدود بوده و این پژوهش را متمایز می‌کند. البته به دلیل محدودیت تحقیقات گذشته در این زمینه و با روش مشابه، اجزای کلی اکثر مدل‌های ارائه شده با اجزای این مدل تطبیق ندارد، ولی به لحاظ مفهومی می‌توان روابط و مقایساتی بین آن‌ها انجام داد. بنابراین، نتایج حاصل از این پژوهش به نوعی و به صورت غیرمستقیم با تعدادی از پژوهش‌های انجام شده در گذشته همخوانی که در ذیل به برخی از آن‌ها اشاره می‌گردد: رضا دوست و طوافی (۱۴۰۰) پژوهشی را با هدف بررسی رابطه میان دو متغیر شهروندی فرهنگی و فرهنگ شهروندی با سبک زندگی سلامت زیست محیطی انجام دادند. نتایج نشان از معنادار بودن رابطه بین فرهنگ شهروندی (۰/۲۶) و شهروندی فرهنگی (۰/۳۱) با سبک زندگی سلامت زیست محیطی دارد. نتایج رگرسیونی حاکی از آن است که از بین متغیرهای مستقل ابعاد

فرهنگ شهروندی (تمایل به انجام تعهدات شهروندی و آگاهی از حقوق شهروندی) و ابعاد شهروندی فرهنگی (پذیرش تنوعات فرهنگی و گرایش‌ها فرهنگی)، متغیرهای پذیرش تنوعات فرهنگی با مقدار بتای (۰/۳۹)، انجام تعهدات شهروندی (۰/۳۶)، بیش‌ترین سهم را در تبیین متغیر وابسته داشته‌اند. خان محمدی هزاوه و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی را با هدف ارائه مدلی از فرهنگ شهروندی بر اساس اصول اسلامی - ایرانی انجام دادند. مدلی از فرهنگ شهروندی مبتنی بر اصول اسلامی - ایرانی ارائه شده است که شامل سه بعد با رعایت مسائل حقوقی، وظایف و ارزش‌های شهروندی با ۱۳ مولفه اصلی است. کیتچن و همکاران (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای به بررسی شهر هوشمند ارائه ایده‌آل‌های آن از دیدگاه مهم علوم اجتماعی می‌پردازد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بحث در مورد عدالت اجتماعی و شهر هوشمند یک چالش بزرگ است. از طرفی، مفهوم "حق داشتن شهر هوشمند" و چگونگی استفاده از این ویژگی برای بازآفرینی حقوق شهروندان و شهر هوشمند به روش‌های رهایی بخش و توانمندسازی بستگی دارد. همچنین نتایج این پژوهش، با یافته‌های رضایی و محمدی (۱۳۸۹)، سنی و همکاران (۱۳۹۱)، گنجی و همکاران (۱۳۹۳)، صادقی دستک و همکاران (۱۳۹۸)، بخارایی و همکاران (۱۳۹۶)، فرجی و همکاران (۲۰۲۱)، کاردلو و کیتچین (۲۰۱۹)، مارشال-لیاکونا (۲۰۱۷)، مولر (۲۰۱۰)، گود (۲۰۱۰) همخوانی دارد. به‌طورکلی، نتایج حاصل از پژوهش حاکی از آن است که مسئولین در حوزه مدیریت شهری می‌بایست با تعیین برنامه‌ها و چشم‌انداز دقیق و درست برای توسعه و توجه به اثرات مثبتی که توسعه شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی و رشد شهر هوشمند در رونق شهری می‌تواند ایجاد کند، شرایط را بهبود بخشند و شرایط محدودیت‌های موجود برای بهبود و کاربردی کردن علوم و ایده‌ها در این حوزه و مسائل مشکل‌ساز را کاهش دهند و با حمایت‌های مختلف برنامه‌هایی را در جهت راهبردی‌تر شدن هوشمندسازی کشور و رشد شهروندانی فرهنگی و رعایت حقوق شهروندی قرار داده و به بهبود وضعیت اجتماعی و تصمیمات و اقدامات مدیریتی پردازند و سیاست‌های درستی را در این جهت در شهرها برقرار کنند. خصوصاً به تفاوت‌هایی که میان گروه‌های مختلف مردم از بعد فرهنگی وجود دارد توجه شود و با گسترش فرهنگ درست و ایجاد آگاهی بیشتر برای مردم، به تبیین برنامه‌ها و راهبردهای توسعه شهری پرداخته شود تا از این طریق، رشد و پیشرفت شهری و در نهایت کشور نیز کسب گردد. براساس الگوی بدست آمده از این مطالعه، در زمینه اجرای آن در حوزه اجرایی پیشنهاداتی کاربردی برای رشد شهروندی فرهنگی مبتنی بر حقوق فرهنگی در شهر هوشمند ارائه می‌شود:

- ضرورت ایجاد یک دیدگاه مناسب فرهنگی همه‌جانبه که دارای بینش قدرتمند توسعه‌ای و رفاه‌مند است برای شهروندان.
- برای اینکه شهروندی فرهنگی در اذهان شهروندان نهان‌گردد، باید همواره با کاربرد منابع دینی و اخلاقی که پایه‌های قدرتمند فرهنگی را استوار ساخت.
- تلاش در جهت هدایت پژوهش‌های خردنگر در سطح محلی برای شناخت سازوکارهای اجتماعی و فرهنگی و شناخت بیماری‌ها و آسیب‌های شهری و تلاش برای یافتن راه‌حل‌های نزدیک و درونی برای از میان بردن این پیامدها و مشکلات در سطح شهر امری ضروری است.
- با توجه به اهمیت فضای مجازی برای انتقال دانش و اطلاعات در جهان امروزی، دولت‌ها می‌بایست با توجه بیش از پیش به شبکه‌های اجتماعی، به اجرای برنامه‌ها، فعالیت‌ها و نشر اطلاعات در این فضاها نیز پردازند.

- با توجه به تحولات تکنولوژی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی، فرهنگ شهروندی را پدیده‌ای پویا و دگرگون متناسب با شرایط حاضر جامعه مورد بازبینی و باز تولید فرهنگی قرار داد.
- اجرای موفقیت‌آمیز هر فرایندی نیازمند وجود نیروهای انسانی ماهر در آن زمینه است. مدیریت شهری چه از بعد فرهنگی و چه هوشمندسازی نیز نیازمند آموزش نیروهایی جهت اجرا و مدیریت تخصصی این فرآیندها است.
- فرهنگ‌سازی در زمینه‌های اقتصاد هوشمند و کسب‌وکارهای اینترنتی در جامعه مورد مطالعه.
- هدایت مردم به سمت هوشمندسازی با توجه به برنامه‌های کلان ششم توسعه.
- ارتباطات و یکپارچگی هوشمند بین مدارس و اولیاء به منظور گسترش هوشمندسازی در مدارس.
- الگوپذیری دولت از تجارب و شیوه‌های خارجی موفق در کشورهای توسعه یافته.
- تدوین و تصویب قوانین لازم در ارتباط با هوشمند سازی (از بین بردن موانع قانونی و مقرراتی، حفاظت از اطلاعات و حریم شخصی، اشکال باز همکاری، از بین بردن موانع قانونی و مقرراتی و...).
- سرمایه گذاری در سرمایه اجتماعی و انسانی (آموزش شهروندان و گنجاندن آموزش فناوری و شهروندی در مدارس و...).
- مدیریت یکپارچه هوشمند شهر به منظور تحقق هوشمندی.

همچنین با توجه به تجربیات کسب شده و یافته‌ها و نتایج اجرایی این مطالعه، پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی پژوهشی ارائه می شود، شامل: بررسی نابرابری‌های فضایی در شهر با تاکید بر شکاف دیجیتال، استفاده از نتایج تحقیق حاضر برای مطالعات تحلیلی-مقایسه‌ای، بررسی تعمیم‌پذیری آماری الگوی تحقیق، تغییر جامعه آماری، بررسی متغیرها و روابط بین آن‌ها با استفاده از تحقیقات پیمایشی در شهرها از کشورهای متفاوت، برای افزایش تعمیم‌پذیری مدل.

مهم‌ترین محدودیت پژوهش حاضر را می‌توان مرتبط با انجام آن در دوره شیوع ویروس کووید-۱۹ و جمع‌آوری داده‌ها و محدود شدن هماهنگی و برقراری ارتباط با خبرگان موردنظر برای انجام مصاحبه دانست.

منابع

- احمد پور، احمد، زیاری، کرامت اله، حاتمی نژاد، حسین، پارسا، شهرام. (۱۳۹۷). شهر هوشمند: تبیین ضرورت‌ها و الزامات شهر تهران برای هوشمندی. فصلنامه علمی و پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۱۰(۲)، ۱-۲۲.
- بخارایی، احمد، شربتیان، محمد حسن، کبیری، لیلا. (۱۳۹۶). تحلیل جامعه شناختی وضعیت شهروندی فرهنگی (مطالعه موردی: شهروندان تنکابن). جامعه شناسی کاربردی، ۲۸(۲)، ۱۷۹-۲۱۶.
- پورجوان، خسرو. (۱۳۹۸). تبیین شهر هوشمند و راهکارهای حمل‌ونقل هوشمند شهری. فصلنامه علمی کارافن، ۱۶(۱)، ۱۵-۳۴.
- جعفری، افشین، شجاعی فرد، علی، شکور، علی. (۱۴۰۱). بررسی وضعیت پیاده‌سازی راهبردهای توسعه پایدار و تبیین نقش حقوق شهروندی در آن (مطالعه موردی: شهر شیراز). مطالعات محیطی هفت حصار، ۱۱(۳۹)، ۱۱۹-۱۳۱.
- خلیلی، کرم. (۱۳۹۶). بررسی نقش شهروندی فرهنگی بر سرمایه نمادین فرهنگی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام. مدیریت فرهنگی، ۱۱(شماره ۱ (پیاپی ۳۶ و ۳۵))، ۳۷-۵۲.

- رضادوست، کریم، طوافی، پویا. (۱۴۰۰). تحلیل جامعه‌شناختی رابطه وضعیت شهروندی فرهنگی و فرهنگ شهروندی با سبک زندگی سلامت زیست محیطی (مورد مطالعه: شهروندان استان همدان)، ۳(۲)، ۲۵-۴۰.
- شورانگیز حقیقی، حمیدرضا، پوراسمعیل، لایلا، نظری، فریده. (۱۴۰۰). بررسی و تأثیرات هوشمندسازی شهرها با تأکید بر مولفه‌های توسعه پایدار، هفتمین کنفرانس بین‌المللی تحقیقات بین‌رشته‌ای در مدیریت، حسابداری و اقتصاد در ایران، تهران.
- صادقی دستک، عباس، آقااحمدی، قربانعلی، رحمتی، مهناز. (۱۳۹۸). بررسی عوامل موثر بر رفتار شهروندی فرهنگی کارکنان در سازمان تامین اجتماعی استان تهران، سومین کنفرانس بین‌المللی مطالعات نوین اقتصاد، مدیریت و حسابداری در ایران، تهران، ۱-۱۳.
- طهماسبی، رضا. (۱۳۹۱). طراحی و تدوین سیستم مدیریت استعداد در سازمان (با تمرکز بر بازار سرمایه). رساله دکتری. دانشکده مدیریت و علوم انسانی. دانشگاه تهران.
- قاسمیان صاحبی، علی، کردحیدری، راحیل، و آقایی، محمد. (۱۴۰۰). نگاهی جامع به روش‌های کیفی، کمی و آمیخته در تحقیقات بازاریابی (از داده تا انتشار: با بررسی مفاهیم، ابزارها و فرایندها). (چاپ اول). تهران: انتشارات ارشدان.
- قاسمیان صاحبی، علی، مشبکی، اصغر، و خداداد حسینی، سیدحمید. (۱۳۹۷). بررسی وفاداری به برند از طریق عجبین شدن مشتری در جوامع برند آنلاین. مدیریت برند، ۵(۱)، ۱۳-۳۴.
- کردحیدری، راحیل، قاسمیان صاحبی، علی، و آقایی، محمد. (۱۴۰۰). بررسی رابطه حمایت سازمانی ادراک‌شده با رفتارهای سازمانی اجتماعی کارکنان در دوران شیوع ویروس کووید-۱۹ (مورد مطالعه: شرکت فروشگاه‌های زنجیره‌ای رفاه). پژوهش‌های مدیریت منابع سازمانی، ۱۱(۴)، ۱۳۶-۱۱۳.
- محمدی، زهرا. (۱۳۹۸). مطالعه رابطه سرمایه فرهنگی و فرهنگ شهروندی با شهروندی فرهنگی (مورد مطالعه: شهر کرج). مدیریت فرهنگی، ۱۳(۱)، ۴۴-۲۹.
- منصوری مؤید، فرشته، کردحیدری، راحیل، و قاسمیان صاحبی، علی. (۱۳۹۹). نقش کارگزاران دانش در توسعه مدل بازاریابی دانش فنی شرکت‌های دانش بنیان. پژوهش‌های مدیریت در ایران، ۲۴(۲)، ۳۵-۶۰.
- میرعبدالعظیم زاده میرمبینی، زهرا، میرعبدالعظیم زاده میرمبینی، زینب، اسماعیلی، سعید، حسینی، فرشته. (۱۳۹۵). حقوق شهروندی، دومین همایش بین‌المللی معماری، عمران و شهرسازی در آغاز هزاره سوم، تهران.
- Aghaei, M., Sahebi, A. G., & Kordheydari, R. (۲۰۲۱). Investigating the Change in Customers' Sustainable Consumption Behaviour after the Outbreak of COVID-۱۹. *INTERNATIONAL JOURNAL OF APPLIED MARKETING*, ۶(۱), ۳۴-۴۹.
- Aghaei, M., Sahebi, A. G., & Kordheydari, R. (۲۰۲۱). The Effect of Covid-۱۹ on Sustainable Consumption Behavior in Chain Stores. *Asia-Pacific Journal of Management and Technology (AJMT)*, ۲(۲), ۳۵-۵۱.
- Cabrera, J. P. V., & Torres-Toukourmidis, A. (۲۰۲۱). Managing Cultural Rights In The Post-Pandemic: Case Of Ecuador. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 24(۷), ۱-۱۱.
- Corbin, J. (۲۰۲۱). Strauss's Grounded Theory. In *Developing Grounded Theory* (pp. ۲۵-۴۴). Routledge.
- Dugard, J., Porter, B., Ikawa, D., & Chenwi, L. (Eds.). (۲۰۲۰). *Research Handbook on Economic, social and cultural rights as human rights*. Edward Elgar Publishing.

- Hartawan, M. S., Putra, A. S., & Muktiono, A. (۲۰۲۰). Smart City Concept for Integrated Citizen Information Smart Card or ICISC in DKI Jakarta. *International Journal of Science, Technology & Management*, 1(۴), ۳۶۴-۳۷۰.
- Hermes, J., & Kopitz, L. (۲۰۲۲). 'We can sh* t for another ۱۰ years.' Toilet paper, pandemic politics and cultural citizenship. *Continuum*, 36(۲), ۲۴۴-۲۵۹.
- Keramatinezhad, H. (۲۰۲۱). Investigating The Relationship between Cultural Citizenship & Tehran Municipality Approach (Tehran as a City for All) to Present a Management Model for it. *IAU International Journal of Social Sciences*, 11(۱), ۱۱۰-۱۳۳.
- Kirimtat, A., Krejcar, O., Kertesz, A., & Tasgetiren, M. F. (۲۰۲۰). Future trends and current state of smart city concepts: A survey. *IEEE access*, 8, ۸۶۴۴۸-۸۶۴۶۷.
- Lee, J. (۲۰۰۱). *A grounded theory: integration and internalization in ERP adoption and use*. The University of Nebraska-Lincoln.
- Nelson, L. K. (۲۰۲۰). Computational grounded theory: A methodological framework. *Sociological Methods & Research*, ۴۹(۱), ۳-۴۲.
- Nikolić, A. (۲۰۲۱). THE POSITION OF CULTURAL RIGHTS IN SERBIA. *HERETICUS-Časopis za preispitivanje prošlosti*, (۱-۲), ۷۷-۸۰.
- Sahebi, A. G., Kordheydari, R., & Aghaei, M. (۲۰۲۲). A New Approach in Marketing Research: Identifying the Customer Expected Value through Machine Learning and Big Data Analysis in the Tourism Industry. *Asia-Pacific Journal of Management and Technology (AJMT)*, ۲(۳), ۲۶-۴۲.
- Strauss, A., & Corbin, J. (۱۹۹۰). Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria. *Qualitative sociology*, ۱۳(۱), ۳-۲۱.
- Strauss, A., & Corbin, J. (۱۹۹۴). *Grounded theory methodology: An overview*.
- Strauss, A., & Corbin, J. (۲۰۱۴). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Sage publications.
- Yigitcanlar, T., Kankanamge, N., & Vella, K. (۲۰۲۱). How are smart city concepts and technologies perceived and utilized? A systematic geo-Twitter analysis of smart cities in Australia. *Journal of Urban Technology*, 28(۱-۲), ۱۳۰-۱۵۴.
- Zarycki, T., Smoczyński, R., & Warczok, T. (۲۰۲۲). Cultural citizenship without state: historical roots of the modern Polish citizenship model. *Theory and Society*, 51(۲), ۲۶۹-۳۰۱.